

III

Klāt rožu un mīlas laiks

Esam nonākuši pie aizplīvurota komponistes un pianistes Igenbergas dzīves posma, par kuru pacietīgi klusē pat viņas tuvākās draudzenes – dziedātāja Alīda Zvagule un aktrise Vera Singajevska, solot visus noslēpumus paņemt sev līdzī viņā saulē, kā to lūgusi Elga pati. Tomēr diez vai vienlaikus tik dzīvespriecīgās un reizē nopietnās mūziķes portrets būtu pilnīgs bez viņas laulības dzīves ieskicējuma.

Pirmo zīmīgo frāzi par savu draudzeni pauž V. Singajevska: “Teātris Elgai bija viss, ar ziediem viņu lutināja arī vīrs, viņš bija dārznieks.” Arī mūzika E. Igenbergai ir šis “viss”, tāpēc jo interesantāk: kur gan šajā aizrautībā ar skaņu pasauli un tai piederīgajiem cilvēkiem radās vieta arī dzīvesbiedram? Vai tiešām rosīgās pianistes sirdi ir saviļņojusi negaidīti uzplaukusi mīlestība? Laikabiedres apgalvo, ka vīrs Elgu neprātīgi milējis, bet kas zina, ko jūta viņa pati un kā īsti radās šī savienība? A. Zvagulei šķiet, ka Vilnis dzirdējis jaunās pianistes priekšnesumu konservatorijā kādā no atklātajiem audzēkņu vakariem un juties saviļņots, varbūt steidzies dāvāt ziedus – iespējams, tieši tā arī abi iepazinušies.

Tomēr ne – patiesība ir daudz lietišķāka: ar nākamo vīru Elgu iepazīstinājis brālēns Alberts Ciekurs, mammas māsas Marijas dēls, kas izmācījies par dārznieku un atnācis uz Rīgu, kur uzsācis darba gaitas *Rīgas dārzos*. Viņš ir gandrīz vienīgais no Bērziņu puses radiem, kas turpmāk uzturējis draudzīgas attiecības ar mūziķi un

viņas mammu, kura šad tad apciemojusi radus laukos, līdz brīdim, kad no karu pārdzīvojušajiem 1949. gadā gandrīz visi tika izsūtīti uz Sibīriju. Alberta brālis Kārlis bija kritis apšaudē ar sarkanajiem mežabrāļiem 1941. gadā; jau pēc viņa nāves pasaulē nāca jaunākā meitiņa Edīte, bet viņas mamma Kristīne nomira 1942. gada martā pāris mēnešu pēc dzemdībām. Četrus Ciekuru bērnus sadalīja pa radu ģimenēm. Elgas krustmātes Annas vīrs Fricis Viņauds bija arestēts 1945. gadā, izsūtīts uz pieciem gadiem – viņa meita Ārija pat rakstījusi vēstuli Staļinam, lai tēti atbrīvo. Par brīnumu, saņēmusi atbildi, ka pieci gadi jau neesot daudz. 1950. gadā atgriezies, Fricis drīz vien tika izsūtīts otrreiz – jau pie 1949. gadā represētās ģimenes.

Varbūt Albertu no Sibīrijas izglāba tas, ka viņš pirms kara bija strādājis Doles salā par dārznieku, pēc kara pārcēlies uz Rīgu un tur tik labi veicies ar rožu audzēšanu, ka pat Vissavienības izstādēs saņēmis medaļas un godarakstus. Ciekurs, iesaukts par “rožu karali”, dzīvojis vienā mājā ar darbabiedru Jāni Vilni – omulīgu vīrieti, ikdienišķu darba rūķi, ar kuru tad arī iepazīstinājis savu māšīcu Elgu. Albertam un viņa brāļa meitai – krustmeitai Aidai – gadījies šad tad apciemot Elgu un mammu viņu Rīgas dzīvoklī Blaumaņa ielā; par Vilni viņa atceras vien to, ka viena kāja viņam bijusi īsāka. Par laimi, arhīvu saturs ir daiļrunīgāks.

Rīgas izpildkomitejas Dārzu tresta sējumos atrodama arī 1916. gada 17. martā dzimušā Tēvijas kara invalīda Jāņa Vilņa Andreja dēla personas lieta.

“Esmu dzimis 1916. gadā Smoļenskas apgabalā, Mogiļevas sādžā. Vecāki, darba zemnieki, pēc kara atgriezās Latvijā, kur arī iesāku savas pirmās skolas gaitas,” raksta Vilnis autobiogrāfijas lappusēs. “Pamat-skolu beidzot, iestājos Dubultu vidusskolā, kuru materiālu apstākļu dēļ nebeidzu. Tad strādāju kā strādnieks visādus gadījumu darbus. Pēc tam iestājos valsts Bulduru dārzkopības skolā, kuru beidzu. Pēc tam strādāju kā dārzkopības instruktors Lielvārdes pagastā. Pēc tam kā dārznieks Majoru sanatorijā Marienbāde, kur nostrādāju līdz obligātā dienesta iesaukšanai. Pēc dienesta strādāju kā kurinātājs Iekšlietu ministrijā, kur nostrādāju līdz Sarkanās armijas ienākšanai. Pie padomju valdības strādāju pārvaldē NKVD¹ kā komendanta palīgs.

¹ NKVD, *Народный комисариат внутренних дел* (krievu val.) – Iekšlietu Tautas komisariāts.

Karam sākoties, aizbraucu uz Padomju Savienību, kur strādāju Molotovas pilsētā. Kad dibinājās Latviešu divīzija, brīvprātīgi iestājos tajā, kur biju līdz manas ievainošanas dienai 1942. gadā. Pēc izvešeļošanās aizbraucu uz Taškentas pilsētu Vidusāzijā (kur strādāja maizes fabrikā – D. M.). Tad 1943. gada augusta mēnesī aizbraucu uz Maskavu, kur strādāju uz būvdarbiem. Pēc tam 1944. gada 3. oktobrī atgriezos Latvijā, un mani iesaistīja Rīgas Izpildu komitejā Dārzu tresta dārzkopības nodaļā.”

Jāņa Vilņa foto no viņa personas lietas

No citās lapās minētajām biogrāfiskajām ziņām noskaidrojam, ka J. Vilnis divus gadus mācījies Krapes pamatskolā, tad pārcēlies uz Rīgas 36. pamatskolu, kur aizvadīti seši gadi (1924–1930). Līdzās Bulduru dārzkopības tehnikumam pūsis mācījies arī vakara vidusskolā (1930–1932), nodarbju sarakstā minēts arī “Rīgā augļu firmas ekspeditors” (1935–1936). Kara gados Jānis cīnījies pie Maskavas, Narofominskas, Staraja Rusas, kur 1942. gada 22. decembrī no mīnas gūts ievainojums kājā; viņš ārstējies Urālos. Saņēmis medaļu “Par kaujas nopelniem pie Maskavas aizstāvēšanas”. Dzīvo Buļļu ielā 16-1 kopā ar māti Amāliju (1889–?).

Elga un Jānis kopdzīvi reģistrējuši 1947. gada 15. augustā. Uz laulību kartītes lasāms: “Igenbergs Elga un Vilnis Jānis savienojusi savas dzīves” – un kaligrāfiskā rokrakstā rakstītas rindas:

Lai mūsu nams ir miera nams,
Kur Dieva miers vien atrodams, –
Dod dzīvot mīlestībā!

Ak, palīdz labi satikties,
Ar lēnprātību paciesties,
Mūs uztur vienprātībā. Utt.

Elgas mamma bijusi visai reliģioza, viņa bieži lūgusi Dievu, skaitījusi Dieva vārdus no daudz lietotām, nobružātām lapiņām; tās vēlāk glabājušās starp meitas dokumentiem; varbūt viņa bijusi arī laulību

kartītes teksta iedvesmotāja. Skaidrs, ka jaunā pianiste precējās ne jau vienai dienai, bet ar nopietniem nolūkiem, ja reiz saņēma mātes svētību šai savienībai.

Mundru melodiju ritmā

Tolaik Elga ir atjaunojusi draudzības saites ar bijušo klasesbiedreni Valdu Kalnrozi, kas nu strādā radio. Tieši V. Kalnroze ir tā persona, pateicoties kuras ieteikumam četrdesmit gadu garumā Latvijas darbaļaudis ar radiofona starpniecību priecēja Elgas Igenbergas mundrās improvizācijas, ko ievadīja kustību instruktora vārdi: “Labrīt, biedri! Gatavojieties rīta vingrošanai!”

Valda Kalnroze stāsta, kā viss noticis: “Vienudien mūzikas daļas galvenais redaktors (Arvīds – D. M.) Darkēvics man saka tā: “Radiokomiteja nolēmusi, ka jāievieš rīta vingrošana, katru rītu septiņos būs dzīvie raidījumi. Pasniedzējs būs Fizikultūras institūtu beigušais Kārlis Liepiņš (Politehniskā institūta docents – D. M.), vajadzīga pianiste.” Vispirms esot bijis sarunāts ar Dainu Vīlipu, bet viņa paspēlējusi mazu brītiņu, un cauri. Vai neesot pazīstama kāda pianiste, jo nevarot jau Federovskim vai Žilinskim lūgt, lai viņi ceļas tik agri no rīta. Turklāt tur jau nevajag spēlēt gatavus gabalus, bet improvizēt, ko katrs nevar. Vai nav kāda draudzene padomā? Jā, es saku, man ir! Draudzene, kas labi spēlē klavieres! Tolaik Rīgā vairākkārt bija viesojies Svjatoslavs Rihters, pirms katra koncerta, kad zālē klusums, viņš salika rokas un it kā izlūdzās sev svētību, kas radīja brīnišķīgu atmosfēru. Klavieres viņam skanēja kā īsts brīnums, par šo Rihteru vien runāja. Un tad es teicu, ka mana draudzene Elga patiešām ir laba pianiste, otrā aiz Rihtera; Darkevics tā paskatījās uz mani ar lielām acīm, ar izbrīnu izdvesa: “ak tā...” – un teica, lai viņa atnāk jau nākamajā rītā. Otrā dienā Elga tiešām bija klāt. Kāds vēl bez Darkevica tur viņu noklausījās, un Elgu momentā pieņēma.” Valda nu jutusies nokārtojusi Elgas priekšā agrās jaunības parādu par norakstītajiem mājasdarbiem trigonometrijā un citos priekšmetos, ko nebija laika izpildīt biežo Rīgas koncertu un operizrāžu apmeklēšanas dēļ. “Kad es viņu ieteicu radiokomitejā, biju tik laimīga – re, kā liktenis man palīdzēja, un Elga burtiski staroja, kad devās uz darbu Doma

laukumā. Vispirms kādus gadus viņa katru rītu nāca pati, nospēlēja un gāja prom. Vēlāk sākās ieraksti, kad varēja pavadījumus iespēlēt lentē vairākām dienām. Arī tad mēs bieži satikāmies, iedzērām bufetē kafiju.” V. Kalnroze uzsver arī skolasbiedrenes iejūtīgo raksturu – kad Valdai kā radiokomitejas aktrisei bija uzticēts Puškina dzejas lasījums, Elga, lai cik aizņemta būtu, atrada laiku un iespēju pateikties par priekšnesumu, kas viņai bija ļoti patīcis.

Grūti spriest par 10 gadus garu dzīves posmu kopš 1947. gada septembra, kad E. Igenberga katru darbadienas rītu ceļas piecos, jo šajā periodā viņas klavieru pavadījumi netika ierakstīti. Domājams, jau tobrīd viņa perfekti pārvalda improvizāciju, kas trenēta, esot par koncertmeistari Jelgavas vingrotāju treniņos līdz pat skanisko ilustrāciju atveidotājai Jelgavas teātra daudzveidīgajās izrādēs.

Žanriskums un stilizācija – šie atslēgvārdi ir pamatā muzikālajam materiālam, kāds nepieciešams, ja vēlaties kļūt par vingrotāju komandas koncertmeistaru. Īsas, lipīgas, kaut kur noklausītas frāzes, stabila ritma pulsācija, straujas tempa un taktsmēra maiņas. Tas viss kļūst par labu praksi ikvienam pianistam, kurš sirdī alkst kļūt par komponistu, kā apliecina arī Raimonda Paula agrīnie gadi, pavadot Ilguciema 7. pamatskolas vingrotājus un tautas deju kolektīvus. Atkal un atkal uzvirmo dzirdētie nostāsti par E. Igenbergas koncertmeistarēšanu H. Tangijevas-Birznieces baleta studijā, kur viņa varētu būt noskatījusies deju soļus, pozas, izpratusi kustību maiņu un ritmu, izjutusi, kāda mūzika nepieciešama vingrotāju priekam un atbalstam.

Valda Kalnroze, kas ievedusi Elgu Igenbergu radiomājā uz palikšanu, viena no pirmajām uzzina par pārmaiņām draudzenes dzīvē: “Vienreiz viņa piezvana un saka, ka ir apprecējusies. “Valdiņ, es pagaidām dzīvoju pie sava vīra un vīramātes.” Jānis bija agronoms lielās siltumnīcās pie Kalnciema tilta. Viņš atbildēja par alpu vijolītēm, viena siltumnīca bija pilna ar baltām vijolītēm, citās – rozā, un tā līdz tumši violetai, gandrīz melnai krāsai. Pie dārzniecības bija māja, kur otrajā stāvā tika sarīkotas pusdienas. Viss bija skaisti iekārtots, vīramāte sašmorējusi kāpostus, sacepusi karbonādes, saldus sataisījusi. Elga uzlūdza dažas draudzenes. Mājās bija liels flīgelis, es domāju, ka vīrs viņai bija to nopircis – kur tad mājā gadītos lielas klavieres –, un, kad Elga spēlēja, vīrs – liela auguma, izskatīgs vīrietis – tādām dievināšanas pilnām acīm uz viņu skatījās, ka likās, viņš

viņu gatavs tikai uz rokām nēsāt. Mums gan likās jocīgi, ka viņa, kura tikai mūzikā, tikai koncertos, tikai klavierēm dzīvo, ir apprecējusi dārzkopi, kurš katrubrīd vajadzīgs savām puķēm. Vīramāte arī likās laipna pret mums, meitenēm, domāju, ka viņš bijis kāds mūzikas mīļotājs, tāpēc samīlējies Elgā.”

Kāda draugu ģimene piemin Jāņa akordeona spēli, un tieši tā visvairāk esot Elgu kaitinājusi, to viņa uzskatījusi par *prastu* muzicēšanu. Citai draudzenei Elga sūdzējusies, ka vīramāte likusi kaut ko dārzā ravēt, nesaprotot, ka pianiste nedrīkst sabojāt rokas. Jāņa mātei bija grūti iedomāties, ka pasaulē ir tādi cilvēki, kas vēlas ziedoties tikai savai mākslai. Kas attiecas uz karā gūto vīra invaliditāti, – kāja palikusi savā vietā, bet stipri savainota (kreisās pēdas hronisks osteomielīts), kas veselības uzlabošanai liek ik gadus atvaļinājuma laikā doties uz kādu sanatoriju. Kājas sāpju dēļ J. Vilnis 1954. gadā atsakās arī no paaugstinājuma – vecākā agronoma darba, jo esot grūti tik daudz staigāt, un tiek pārcelts ekonomista plānotāja, vēlāk normētāja amatā. Pēdējās ziņas personas lietā *Rīgas dārzu un parku trestā* ir no 1959. gada, kad J. Vilnis ir 5. nodaļas vadītājs.

Tai pašā septembrī, kad Elga Igenberga jaunās sievas godā sāk darbu radio, uz pianistes vārda noslēgts īres līgums Blaumaņa ielā 17-4, tātad pie vīramātes viņa arī formāli negrasās pārcelties. Varbūt Blaumaņa ielā dzīvo Elgas mamma? Varbūt no Blaumaņa ielas tuvāk līdz Doma laukumam, kur kopš 1946. gada atrodas radiokomiteja? Ap šo laiku Jāņa un Elgas dokumentos parādās adrese – Kreslera iela 2-1, kas liecina, ka zināmu dzīves posmu dārznieks ar mūziķi mituši zem viena jumta. Arī laikabiedri piemin, ka dažkārt uz radio vingrošanu E. Igenberga “skrējusi” no Pārdaugavas. A. Zvagule domā, ka Elgas mamma znotu neieredzējusi, tāpēc nav atļāvusi dzīvot pie viņām. Turklāt Elgas gadījumā jau nevarēja būt ne runas par tradicionālo laulību, kur sieva šmorē un vakaros gaida vīru mājās no darba. Viņu attiecības varētu pielīdzināt modernajam pasaules modelim, kur katrs ir patstāvīga personība, nodarbojas ar sev tīkamām lietām un ar partneri satiekas, kad vēlas.

Vienīgā frāze, kas agrīnajā korespondencē ļauj ko nojaust par pianistes jūtām pret Vilni, rakstīta vēstulē draudzenei Inkai (Inesei) Mīlbergai Valmierā: “Žēl, ka Jānim nebūs atvaļinājuma – viņš to izmantoja sanatorijai Pērnavā.” Un turpat līdzās rakstīts: “Šad

tad padzīvojos Slokā pie kādas savas paziņas – konservatorijas studentes.”¹ Vairākās Elgas piezīmju grāmatiņās 20. gs. 40. gadu nogalē un 50. gadu sākumā ierakstīts Jūrmalas vilcienu saraksts, kas liecina par samērā regulāru atpūtu pie jūras. Vēlāk mūziķe, pēc nostāstiem, esot irējusi sev istabiņu kādā vasarnīcā. Savukārt ilggadēja radio darbiniece Ludmila Lukševica stāsta, ka viņa ar Elgu iepazinusies Lielvārdē, kur vadījusi kori. Tur pianiste pie vīra radiem pavadījusi vairākas vasaras, vaļas brīžos esot apciemojusi arī kora mēģinājumu, kur pat sēdusies pie klavierēm. “Viņa izvairījās ar vīru rādīties sabiedrībā,” liecina Lukševica.

Ja arī patiesi rožaini sapņi ar mīlas aromātu lidinās Elgas galvā, viņa cieši turas pie iesāktā mūzikas ceļa. Dažādo mācību priekšmetu sarakstā ir arī koncertmeistaru prakse, kuru vada izcilais pianists Hermanis Brauns. Viņa skolniece Igenberga 1947. gada 20. maijā piedalās pavadītāju klases atklātajā audzēkņu vakarā, jūtīgi “piebalsojot” dziedātājai Tamārai Lukjanovai. Programmā trīs S. Rahaņinova romances – *Rīts*, *Sapnis* un *Es gaidu tevi*. Augstskolu beidzot, E. Igenbergai līdzās citām teicamajām atzīmēm piecinieks redzams arī koncertmeistaru klasē un kameransambļa priekšmetā.

Dažas klavierminiatūras Elga publikai atskaņo konservatorijā rīkotajā Jurjānu Andreja piemiņas vakarā 19. oktobrī. Toruden kopā ar kursabiedreni – vēlāk izcilo vijolnieci Lidu Rubeni – un Vilmu Cīruli Elga Igenberga viesojas laikraksta *Sovetskaja Moloģož* redakcijā, kur nospēlē F. Lista *Noktirni Nr. 3*.

Ievērojamā koncertmeistare pianiste Cīrulle ar Elgu nav bijusi lielos draugos, taču konservatorijā, kad vien tikušas pie klavierēm, daudz spēlējušas četrocīgi. “Elga ne ar vienu sevišķi nedraudzējās, bija noslēgta būtne,” uzskata pianiste V. Cīrulle. To, ka, kopīgi muzicējot, var viens otram pateikt daudz vairāk par vārdiem, sapratis ikviens mūziķis. Turklāt muzicēšana ir iegremdēšanās šo komponistu domu un izjūtu okeānā, kur pašu sīkām sadzīves sarunām vietas vairs īsti nav.

1948. gada pavasarī presē lasāma ziņa, ka “Valsts Jelgavas Drāmas teātris ir pārkārtojies un stipri izvērsis savu darbības plānu, lai sniegtu labi sagatavotas izrādes mūsu republikas attālāko novadu

¹ Vēstule 1949. gada 5. augustā.

kultūras centros un provinces tautas namos. Turpmāk teātris Rīgā sniegs tikai savu jauniestudējumu pirmizrādes...”¹ Elga iesniegumā 9. janvārī raksta: “Sakarā ar lekciju pārslogojumu konservatorijā un pastāvīgās dzīvesvietas atrašanos tieši Rīgā man vairs nav iespējams apvienot studijas ar darbu Pārdaugavā, kādēļ lūdzu mani atbrīvot no muzikālās daļas vadītājas pienākumiem ar šī gada 1. februāri.”²

Taču 16. martā E. Igenberga aiziet no darba nevis Jelgavas teātri, bet no LPSR Valsts ceļojošā teātra, kādu nosaukumu acimredzot ieguvusi jelgavnieku trupa vai tās daļa.³ Topavasār pirmizrādi piedzīvojusi R. Blaumaņa luga *Ugunī*. Klist runas, ka teātris varētu pārcelties atpakaļ uz Jelgavu, kur tiek atjaunota ēka kultūras namam un pat projektēta celtne dramatiskajam teātrim. Elgai spēki jākoncentrē pēdējam studiju gadam, taču pie savas pirmās darbavietas viņas sirds vēl cieši turas klāt, kā tas noprotams no režisoram Pēterim Lūcim adresētajām vēstulēm, kuras rakstītas Igenbergas izkoptajā, kaligrāfijas stundās slīpētajā rokrakstā un izsmalcinātajā izteiksmes stilā.

“Kaut gan pašreiz laimīgi esmu ievirzījies savas īstās profesijas sliedēs, tomēr domās bieži vēl atgriežos pie teātra pasaules un atceros kopīgi radītos tēlus. Darbs tieši ar Jums kopā man ir neaizmirstams, un ar gandarījumu es atceros mūsu lielisko, gandrīz vai zibensātro saprašanos.

Tagad, ārpus teātra, es uzzināju par Jūsu jauno panākumu un pēc nejaušas sarunas ar Balodi (Jelgavas teātra pianiste – D. M.) uzskatu par nepieciešamu izteikt dažas savas domas Jūsu darba sekmēšanā.

Jūsu rokās esot Belugins (1948. gada rudenī Jelgavas drāmas teātrī iestudēta A. Ostrovska luga *Belugina precības* – D. M.). Ļoti žēl, ka liktenis mani atrāvis no šīs lugas tiešas atbalstīšanas, jo tā ir tiešām interesants rieksts. Kā dabūju dzirdēt no pašas Balodes personīgi, viņai uzdots rūpēties par vajadzīgo mūziku, un savus nodomus viņa man, par laimi, neslēpa.

Lūča kungs, no savas puses tikai varu Jums ieteikt šai plāksnē paļauties vienīgi uz savu intuīciju, jo Balode nav vajadzīgo zināšanu robežās

¹ Valsts Jelgavas Drāmas teātris apkalpos provinci. *Cīņa*, 10.04.1948.

² Valmieras zonālais arhīvs F: 1100, apr. Nr. 2, lieta Nr. 5.

³ Jelgavas teātris darbojās līdz 1953. gadam, kad trupu pievienoja Valmieras Drāmas teātrim.

un es baidos, ka viņas uztvere varētu sabojāt Jūsu darbu tāpat kā Kaukas personīgā nemuzikālā iniciatīva *Ugunī*, kur IV cēliens muzikāli ir vienkārši nebaudāms un sasmērēts.

Pilnīgi slepeni un tikai starp mums runājot, gribu Jums uzticēt savu pretnostāju viņas nodomos, lai pasargātu Jūsu jauno darbu no negatīvajiem.

Pirmkārt – Balode nodomājusi izlietot dudināšanai kādu krievu šlāgerveida melodiju, kas ir gluži banāla un nederīga. Te nu gan Beluginam būtu nepieciešama viena īsta, sulīga krievu tautas tēma, kas ar zīmīgām, kaut vai nepazīstamām intonācijām iekļautos vajadzīgā situācijā un klausītāju dzirdē. Tādu krievu folkloristikā ir liels vairums.

Otrkārt – esot vajadzīga viena liksmāka satura ilustrācija, ko domājot ņemt no Čaikovska. Lai nu kā, ja arī Čaikovskim dažviet saulaināka mūzika, tomēr viņa mažori skan minorā, un pat viņa miniatūras nav savienojamas ar komēdijas stilu, jo Čaikovskis ir emocionāls, traģisma piesātināts dramatiķis. Šeit varētu paņemt kādu humoristisku epizodi no Rimska-Korsakova, kam ir ģeniāls vēriens ilustratīvajā mūzikā.

Treškārt – esot vajadzīga kaut kāda deļa, un Balodei “par laimi” esot mājās kāda veca kadriļa. Es iedrošinos domāt, ka šāda “šedevra” autora vārds nebūs visai izteicošs un būs ierindojams salona mājas mūzikas galerijā. Man šķiet, būtu noziedzība izlietot kaut ko, ja ir tik daudz vērtīgu attiecīgā laikmeta krievu dejas materiālu.

Tā nu svarīgāko no saviem iespaidiem, ko esmu guvusi pēc sarunas ar Balodi, esmu Jums uzticējusi, un mana vēstule ir liecība tam, cik augstu es vērtēju Jūsu darbu un gribu sekmēt tā realizēšanu, ja jau no malas esmu iedrošinājusies Jūs šādā veidā apdraudēt. (Lūdzu neuzskatat to kā uzbāzību, kas man būtu ļoti sāpīgi.)”

Šis epistolārais vēstījums ir vērtīgs paraugs, kas demonstrē E. Igenbergas izpušķoto un patētisko runas stilu, kādu autore izkopusi un pielietojsi dzīves gājumā, sasniedzot pilnību savās spējās ieinteresēt un aizraut gan mūzikas partnerus, gan auditoriju. Turklāt rakstītais it labi atspoguļo jūtami manipulatīvo rīcības veidu – vērsties nevis pie tiešās, bet pie visaugstāk stāvošās personas, lai panāktu vēlamo rezultātu. Kas gan liedza Elgai savus ieteikumus paust pašai Balodei? Protams, tad pastāvēja varbūtība, ka tie netiks ņemti vērā, taču arī pēc tam varētu ar šiem ierosinājumiem vērsties pie P. Lūča

kā augstākas instances. Arī turpmāk Elgas vēstulēs nereti, īpaši mūža otrajā pusē, parādās norāde – **personīgi**. Šeit lietota vēl kāpinātāka forma – slepeni un starp mums, kas padomju sistēmā augušam pilsonim varbūt neliekas nekas sevišķs, vien dabiska nodrošināšanās pret informācijas noplūdi. Jo tie bija laiki, kad mazpazīstams sarunbiedrs varēja ar jūsu sacītā atstāstījumu aizskriet uz “stūra māju” un noziņot par tādām lietām, kādas jums ne prātā nevarētu ienākt. E. Igenberga ir izteikti piesardzīga, cenšoties saglabāt Balodes draudzenes statusu, vienlaikus norādot priekšniekam uz viņas neprofesionalitāti. Galu galā, ja nu Balodei ir draugi iestādēs, kam viegli sagādāt nepatīkšanas talantīgai studentei un plaukstošai pianistei? Ļaujot fantāzijai darboties tālāk, nav grūti iztēloties, ka Elgai, kuras brālis leģionārs tolaik izcieš sodu izsūtījumā Noriļskā, nepieciešams solīds dzīvesbiedrs no strādnieku šķiras, Lielā Tēvijas kara invalīds, pie kura sāniem netraucēti kāpt augšup pa karjeras kāpnēm.

Domām šai virzienā raisīties liek arī neparasts fakts – 1947. gada 3. novembrī Elgai Igenbergai ar PSRS Augstākās padomes rīkojumu piešķirts pirmais apbalvojums: medaļa par pašreizējā darbu Lielajā Tēvijas karā. (!) Daži saka, ka tādus *medāļus* komunistu valdība dāļājusi pa labi un pa kreisi, bet vai tiešām Elgas gadījumā pietika ar klavieru paspēlēšanu virsniekiem Jaunsvirlaukas apkaimē? Mūziķes godinājumu klāstā ir arī pateicība, atzīmējot viņas teicamo kultūras šefības darbu Sarkanās armijas, Jūras kara flotes un NKVD spēkos Lielā Tēvijas kara periodā no 1941. līdz 1945. gadam.

E. Igenbergas sarakstei ar P. Lūci gan ir tikai viens turpinājums, kura trūkstošajā daļā, iespējams, režisors piemin, ka Elgai par viņas vērtīgajiem padomiem un, kā redzams, arī praktisko piedalīšanos pienākas kāda materiāla atlīdzība.

[...] Gluži nevajadzīgas nu gan ir bijušas Jūsu pūles honorāra lietā – vai tad Jūs tiešām nespējat saprast, ka visu to es darīju bez kādiem aprēķiniem tikai personīgi Jūsu dēļ? “Luīze Miller” gan pie manis caur Jūsu rokām nav nonākusi, tā ka Jūs būsat šo grāmatu kādam citam aizdevuši, kaut gan es labprāt gribētu ar to sīkāk iepazīties. Treškārt – ceru, ka ar “Beluginu” jums klājas apmierinoši mūzikālā plāksnē, jo es no Balodes nofīm tomēr izlasīju to vispiemērotāko, kaut arī, pēc manām domām, jaunie fragmenti nav visai raksturīgi un īsti nieikļaujas šīs lugas noskaņā.

(Bet varbūt es nu atkal spriežu kā egoiste – savi ražojumi manai sirdij tuvāki un man pārāk pierasti lugas uzbūvē.) Būs labi arī ar jaunajām ilustrācijām – ar laiku ieiesies. 4.VII (1948. gadā – D. M.).”¹

1948. gads nes ievērojamas pārmaiņas Elgas dzīvē arī ar ievākšanos jaunā dzīvesvietā. Kopš 1948. gada 12. decembra, kā liecina saglabātais īres līgums, viņa dzīvo Lāčplēša ielā 9-4, atsevišķā dzīvoklī ar virtuvi, vannas istabu un tualeti, kas pirms kara laikam bijusi kalpotāju daļa visai plašajā dzīvojamā platībā, un tā pieder... Komisāriem no Jaunsvirlaukas! Jā, jā, tiem pašiem Komisāriem no *Kalna Līčiem*, kuru mājās jaunsvirlaunieki jau pirms kara esot manījuši arī E. Igenbergu. Komisāru kundze Marta ir plaši pazīstama zobārste, kuras klientu lokā ir aktieri un operdziedoņi. Elgas draudzene Vera Singajevska atceras, ka Marta ar savu māsu Austru Līdaku, būdamas lielas teātra cienītājas, nāca arī uz Jelgavas teātra izrādēm. Savukārt Martas vīrs Pēteris, 1925. gadā absolvējis Latvijas Konservatorijas čella klasi, bijis Krievu drāmas un Dailes teātra orķestra mūziķis, čella spēles pedagogs Daugavpils un Rīgas Tautas konservatorijā, spēlējis Nacionālajā simfoniskajā orķestrī, pēc kara kļuvis par stingru instrumentu nodaļas vadītāju “dārziņskolā”, līdz aiziešanai pensijā muzicējis radio simfoniskajā orķestrī. Tātad aktīvs un atzīts mākslinieks ar visai plašu paziņu loku tāpat kā viņa sieva. Komisāru dzīvoklī ilgus gadus rīkotas smalkas “vakarēšanas” ar ulmaņlaika sudrabu, sniegbaltiem galdautiem, intelīģences krējumu un muzikālām piedevām.

Zīmīgu raksturojumu jaunajam Ē. Igenbergas miteklim sniedz Valda Kalnroze:

“Tā kā strādāju par aktrisi, zobiem vajadzēja būt kārtībā. Zināju, ka Elga dzīvo pie Martas Komisāres, kas bija zobārste visiem Operteātra dziedoņiem un aktieriem, Mildas Brehmanes-Štengeles draudzene, kas strādāja turpat savā dzīvoklī. Prasīju – vai viņa mani arī pieņemtu, ja es parādītu savu apliecību, ka strādāju radio. Elga sacīja, lai atnāku pie viņas, tad jau pie zobārstes ievēdīs. Elgai bija divas lielas istabas, viesistaba un guļamistaba. Kad ieiet iekšā, tūlīt pa labi bija it kā atsevišķa ieeja. Elga bija uzvārijusi kafiju, ieejam viņas lielajā istabā, un tad es paliku mēma. Kaut ko tādu mūžā nebiju redzējusi – viss zilā krāsā! Gaiši zili aizkari, gar sāniem

¹ RMM P. Lūcis R1/92 Nr. 486056

rudzupuķu zilās portjeras, divāns, klubkrēsli, zila sedziņa uz galda, zils tepiķis. Guļamistaba bija normālās krāsās. Iepazīstināja mani ar Komisāra kundzi, tūlīt mani pieņēma. Biju jau redzējusi viņu operā, abas saķērušās rokās ar Štengeli, kažokādas apmetņos, sasveicinājās arī ar Ādolfu Kaktiņu.”

V. Kalnroze domā, ka šis “zilais sapnis” bijis Komisāru īpašums, jo Elgai pašai naudas tādām lietām nevarēja būt.

Droši vien, kad padomju vara samazināja pieļaujamo apdzīvojamo platību un Komisāriem vajadzēja kādu ņemt savā paspārnē, viņi izvēlas mazāko ļaunumu no iespējamajiem – “savu” cilvēku, kam var uzticēties. Tiesa, Elga ir kopā ar mammu, savas dzīves neatņemamu sastāvdaļu, par kuras darbošanos un raksturu nekādu liecību nav, izņemot pāris fotoattēlu un divas sīkas zīmītes – viena ar vārdiem “manu mīļo meitiņ”, otrā lasāmas norādes par kuģīša atiešanas laikiem: varbūt no tās vasaras 1951. gadā, kad abas atpūtušās Baltezerā. Domājams, mamma ir tā, kas uzņemas visas saimnieciskās rūpes, gādā par uzturu un tīrību, ģērbj un poš Elgu, kā bija to darījusi kopš meitas bērnu dienām.

Elgas vīram Jānim vieta Lāčplēša ielas namā neatrodas, arī V. Singajevska apgalvo, ka jaunais pāris ātri izšķīries, taču viņa nekad Elgai neesot jautājusi – kāpēc? “Viņa (Jāņa – D. M.) dārzniecībā rīkojām koncertus, es tur biju un (dziedātāja) Veronika Pilāne, dejoja Velta Vilciņa ar Hari (domāts Haralds Ritenbergs – D. M.). Elga pie klavierēm, visi dārzniecības darbinieki bija uz to koncertu, tā arī uzzināju, ka viņa ir apprecējusies un Jānītis ir viņas vīrs. Ilga gan šī laulība nebija. Liekas, ka vaina bija vīramātē, viņi dzīvoja visi trīs kopā, bet, cik nopratu, viņa ļoti mīlēja savu dēlu un bija greisirdīga, Elgu nevarēja ciest. Un Elga šādā atmosfērā nevarēja strādāt, jo mūzika viņai bija viss. Tā arī pateica – es gribu dzīvo tikai mūzikai! Viņa nevainoja Jāni, bet varēja just, ka palika rūgtums, ka māte tā sargā savu vienīgo dēlu,” – tā V. Singajevska.

“Jā, ir tāds vārds egoisms. Bet Elgai bija bail, ka kāds viņu neatrauj no mūzikas,” atbild aktrise, kad vaicāju – vai E. Igenberga nekad nav gribējusi bērnu, kas sieviešu lielākajai daļai liekas pašsaprotama misija. “Viņai mūzika bija galvenais, viņa negribēja to zaudēt.”¹

¹ L. Lukševica saka, ka ģimenes pieaugumu Igenberga nav gribējusi arī tāpēc, ka viņai rados ar bērniem sanākušas lielas nepatīkšanas. Kādas tieši, viņa neatceras.

Pie izcilā pianista Hermaņa Brauna Elga mācījās kameransambļa klasē. Elgai blakus studente Mirjama Hazane.

Elga ar mammu 20. gs. 40. gadu otrajā pusē